

УДК: 37:011.316.77

Ольга Костянтинівна Мілютіна,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
та методики викладання
Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка,
e-mail: mylutina@ukr.net

Наталія Володимирівна Кадикова,

асистент кафедри іноземних мов
та методики викладання
Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка,
e-mail: kadykovanata@gmail.com

Наталія Олександрівна Падалка,

студентка 25 А групи факультету філології
та історії Глухівського національного
педагогічного університету
імені Олександра Довженка,
e-mail: natashapadalka97@ukr.net

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ В ПРОЦЕСІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У статті проаналізовано кросс-гендерне спілкування у світлі міжкультурної комунікації. Доведено, що комунікація відіграє головну роль у вирішенні гендерних питань. Розглянуто основні елементи міжкультурної комунікації. Визначено і проаналізовано основні риси комунікативної поведінки чоловіків і жінок. З'ясовано, що відмінності у світогляді, вербальній і невербальній поведінці чоловіків і жінок свідчать про те, що гендерна комунікація є формою міжкультурної комунікації.

На прикладах уживання українських та англійських фразеологізмів показано особливості комунікативної поведінки чоловіків і жінок, типові для певної культури і певного суспільства.

Ключові слова: гендер, жіночий стереотип, чоловічий стереотип, комунікативна поведінка, міжкультурна комунікація.

Постановка проблеми. У сучасних політичних, освітніх та соціальних дискусіях значна увага сконцентрована на питаннях різноманітності та створенні конструктивного багатокультурного суспільства, цінностями якого є взаєморозуміння, мир, терпимість, дружні стосунки між представниками різних етнічних, національних, релігійних, культурних спільнот, а також гендерне рівноправ'я.

Гендерні дослідження відіграють важливу роль у різних напрямках гуманітарних наук. З'ясування ролі статей у розвитку культури, їх символічного й семіотичного вираження у філософії, історії, мові, літературі, мистецтві дає змогу виявляти нові аспекти розвитку соціуму, глибше проникати у суть процесів, що відбуваються. З огляду на значущість цієї проблематики зазначимо, що гендерний «вимір» дає можливість по-іншому подивитись на добре відомі факти й здобутки, інтерпретувати їх із урахуванням гендерної диференціації, виявити субтексти, які віддзеркалюють символи жіночого та чоловічого досвіду, а також змінити суть певних «непорушних» понять.

Стать людини, як одна з основних характеристик особистості, що розглядається в соціумі, культурі й мові, знаходиться в центрі уваги гендерних досліджень. Приналежність до тієї чи тієї статі визначає ставлення суспільства до чоловіків і жінок, поведінку мовної особистості, стереотипні уявлення про чоловічі й жіночі якості – все те, що переміщує

проблематику статі зі сфери біології до сфери соціального життя й культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження гендерних питань у лінгвістиці зводиться головним чином до вивчення та усвідомлення того, який зміст вкладено у категорії маскулінності й фемінності, що в них спільне, а що – відмінне, та яким чином ця взаємодія відображається в мовній картині світу. Цей зміст є результатом ментальної діяльності людини, а отже, може варіюватися залежно від культурного та національного чинника. Культури й мови завжди мають щось універсальне, спільне, типове для того чи того предмета чи образу, певні характеристики повторюються, формуючи таким чином уявлення, які починають вважатися певним еталоном, взірцем, тобто, стереотипами. Початки дослідженням гендерних стереотипів варто шукати в зарубіжній науковій думці. Серед дослідників назвемо О. Горошко, А. Кириліну, М. Китайгородську, Р. Коннел, Б. Малвені, Р. Портера, Л. Самовара, Дж. Сандерленд, Й. Стерніна, Д. Таннен, М. Талбот, С. Тер-Минасову, Б. Уорфа та інших. Сьогодні цей напрям досліджень набув популярності й в українському науковому просторі, а його найвідомішими представниками є Ю. Абрамова, О. Кікінежді, О. Кісь, В. Кравець, С. Павличко, А. Толстокорова та інші.

Метою статті є аналіз вербальної поведінки людей, які належать до різних культур, з урахуванням гендерних особливостей.

Виклад основного матеріалу. Сучасні дослідники розглядають гендер із точки зору теорії спілкування, акцентуючи увагу на ролі гендерного аспекту в комунікативній поведінці. Вони вважають, що комунікація відіграє головну роль у вирішенні гендерних питань. На думку Б. Малвені, з університету Флориди, комунікація значною мірою визначається знаннями, якими ми володіємо, і цінностями, яких ми дотримуємось. Крім того, враховуючи культурний фактор у комунікативній практиці, дослідниця наголошує на міжкультурній перспективі міжгендерної комунікації [8].

Міжкультурна комунікація, за визначенням Річарда Портера та Ларрі Самовара, відбувається «щоразу, коли представник однієї культури надсилає повідомлення представникам іншої культурної спільноти» [10, с. 15]

Б. Малвені важливими елементами міжкультурної комунікації вважає світогляд, мову та невербальну комунікацію [8]. Під світоглядом часто розуміють органічно-цілісну систему уявлень людини про світ і своє місце у ньому. Однак, світогляд є не стільки загальнозовнішньою картиною світу, скільки мірою визначення людиною себе у світі духовно-культурних координат.

Іншим важливим елементом міжкультурної комунікації є мова, за допомогою якої виражається світогляд. Мова слугує для передачі думок, цінностей, вірувань, норм тощо. Це механізм для спілкування, який допомагає орієнтуватись у соціальній реальності [10, с. 27]. Важливість мови для міжкультурної комунікації найбільш очевидна у багатомовному суспільстві.

Невербальна комунікація є ще одним культурно-історичним і психологічним феноменом, тісно пов'язаним із розвитком і становленням особистості. Варто зауважити, що невербальна комунікація багато в чому залежить від культури співрозмовників, оскільки у представників кожної нації, кожної культури чоловіки і жінки можуть використовувати специфічні, властиві тільки їм, жести й експресивні сигнали. Портер і Самовр вважають, що на особливу увагу серед невербальних засобів заслуговує система організації простору і часу міжособистісного спілкування – проксемика. Як зазначають учені, люди, які належать до різних культур, мають власні способи просторового і часового взаємозв'язку. Крім того, використання простору у невербальній комунікації допомагає визначати соціальні відносини та соціальні ієрархії [10, с. 29]. На їхню думку, кожен елемент міжкультурної комунікації містить значні відмінності, які мають місце в комунікативних моделях, звичках і традиціях у представників різних культур. Відмінності у світогляді, вербальній і невербальній поведінці чоловіків і жінок свідчать про те, що гендерна комунікація є формою міжкультурної комунікації.

Якщо брати до уваги світогляд, то багато дослідників дійшли висновку, що жіночий світогляд значно відрізняється від чоловічого. Психолог Керол Гілліган стверджує, що «жіноча ідентичність обертається навколо взаємозв'язків і взаємовідносин» у той час, як чоловіча ідентичність сфокусована на тому, щоб підкреслити власну неординарність і незалежність [5, с. 78].

Оскільки ми сприймаємо світ через мову, знання відмінностей у різних мовних стилях важливе для налагодження успішної комунікації. Дебора Таннен у своїй книзі «Ти просто не розумієш: жінки та чоловіки у спілкуванні» стверджує, що «спілкування між чоловіками та жінками може бути подібним до міжкультурної комунікації, яка є результатом зіткнення розмовних стилів» [4, с. 42]. Це, принаймні частково, пов'язано з тим, що чоловіки й жінки сприймають світ по-різному. Жінки у спілкуванні вбачають сутність відносин, чоловіки ж спілкуються для того, щоб показати свою незалежність, підвищити статус, проконтролювати інших [13, с. 141–143].

Проаналізувавши особливості асоціативної вербальної поведінки, розуміння й відтворення текстів чоловіками та жінками О. Горошко приходять до висновку, що у дівчаток краще розвинена дикція, більший словниковий запас, вони вільніше, ніж хлопчики, будують висловлювання. Але причина високого розвитку мовних здібностей у дівчаток, на її думку, не тільки й не стільки генетична, скільки соціальна, оскільки ігри дівчаток вимагають більшої кількості мовних актів, у своєму уявному світі дівчатка більше за хлопчиків запитують, пояснюють, повчають [1].

Продовжуючи тему соціалізації індивіда, не можна не згадати теорію відмінностей (Difference theory), яка бере початок у дослідженнях Джона Гамперца з проблем міжкультурної комунікації. Враховуючи вчення Гамперца, Д. Мальц і Р. Боркер стверджують, що дівчатка та хлопчики виховуються в основному в різних «соціолінгвістичних субкультурах», і будь-які проблеми спілкування чоловіків і жінок можуть бути пов'язані з поняттям «міжетнічна комунікація», яке увів Гамперц у 1978 році, а отже проблеми, які виникають у спілкуванні людей із різних етнічних груп, «є наслідком відмінностей у системах мовних знаків та умовиводів, які сигналізують про наміри мовця» [7, с. 199].

Дебора Таннен у своїх дослідженнях гендерних відмінностей наголошує, що чоловіки й жінки переживають мовну соціалізацію по-різному, оскільки в дитинстві знаходяться здебільшого в різностатевих групах, де прийняті різні тактики мовної поведінки. Дослідниця, аналізуючи мовлення чоловіків і жінок, доходить висновку, що розмова між ними представляє собою комунікацію двох протилежних культур. На її думку, відмінності в комунікативних стратегіях представників різних статей сягають корінням у глибоке дитинство: «...Починаючи з раннього віку створюються різні світи, в яких потім живуть дорослі чоловіки і жінки. Тому не дивно, що і жінки й чоловіки, які прагнуть гармонії у своїх відносинах, часто виявляють, що партнер їх не розуміє і навіть критикує» [4, с. 401].

Крістін Хау вважає, що відмінності між чоловічим і жіночим мовленням починаються під час соціалізації, у віці 3–4 років. На її думку, жінки є більш активними слухачами, вони використовують менше вигуків, вставних слів, таких як: «вірно!», «о, дійсно!» тощо. Жінкам хочеться зацікавити й підтримати свого співрозмовника. Чоловіки ж прагнуть показати свою силу, довести свою точку зору, і вони, швидше, відповідають співрозмовникові, ніж намагаються викликати його на розмову. Крістін Хау говорить, що це ускладнює комунікацію [11].

На думку Енн Уезерелл, жіноче мовлення є кооперативним, на відміну від конкурентного мовлення чоловіків. Жінки частіше звертаються до співрозмовника за підтримкою, що свідчить про їхню непевність, чоловіки ж, в основному, висловлюються ствердно, використовуючи певні формулювання, докази, інструкції. Жінки, також, менше говорять і рідше переривають співрозмовника [11].

Російський психолог Й. Стернін підтримує цю думку і наголошує, що виховання чоловіків у суспільстві спрямоване, насамперед, на вироблення у них певних чоловічих

якостей: сили, терпимості, уміння приховувати свої почуття, бути спокійним, не плакати, вміти домагатися свого, активно конкуруючи з іншими, бути знавцем зовнішнього світу. Жінки ж у процесі спілкування вимагають від чоловіків прояву протилежних якостей. Жінка хоче, щоб чоловік був емоційним, показував свої почуття, не конкурував, а співробітничав, щоб він більше уваги звертав не на роботу, а на сім'ю. Усе це означає, що у сфері спілкування інтереси жінок і чоловіків можуть виявитися прямо протилежними, що створить ґрунт для непорозуміння, конфліктів [3, с. 36].

На думку сучасних дослідників, у комунікації найчастіше проявляються гендерні стереотипи, що фіксують у мові уявлення про мужність і жіночність, і пов'язані з ними моделі поведінки індивідів.

Г. Доброльожа ілюструє типові жіночі стереотипи українськими прислів'ями та приказками: «Не так чоловік рознесе мішком, як дружина горшком» (про недбайливу дружину); «А вже тому жонатому як собаці кудлатому: чи обідав не обідав, а вже лайки відвідав»; (про сварливу дружину); «Пішла по руках як вітер по полю», «Дурна дівка як двері розкриті (про подружню невірність); «Як ластівка з ластів'ятком, так мати з дитятком», «За материною спиною як за кам'яною стіною», «Материн гнів як весняний цвіт: рясно випадає, та скоро минає» (про особливу роль матері як Берегині сімейного вогнища) [2].

В англійській мові такими прикладами можуть слугувати фразеологізми, які означають:

- поганий характер жінки, її сердитість і сварливість: *There is no devil so bad as a she devil* (Перед злою жінкою сатана – немовля невинний); *Three things drive a man out of his house: smoke, rain and a scolding wife* (Три речі, що виганяють чоловіка з дому: дим, дощ і сварлива дружина);

- фальш, нещирість, хитрість: *There are two kinds of women: those who take what you are and those who take what you have* (Є два типи жінок: ті, хто беруть тебе таким, який ти є, і ті, хто бере те, що у тебе є); *The longest five years in a woman's life is between twenty-nine and thirty* (Найдовші п'ять років у житті жінки між 29 і 30);

- недостатність, неповноцінність жіночого інтелекту: *Women have long hair and short brains* (У баби волос довгий, а розум короткий); *A woman's counsel is sometimes good* (Порада жінки інколи буває доречною) тощо.

Чоловік, навпаки, характеризується як:

- гарний господар: *A good husband makes a good wife* (У гарного чоловіка й дружина хороша);

- гарний працівник: *A good workman is known by his chips* (Майстер, відомий своїми справами);

- розумний: *He that lives well is learned enough* (Той, хто добре живе, добре вчився);

- той, що дотримує слова: *man of his word* (людина слова);

- сильний: *Built like a tank* (чоловік, як танк) тощо.

Слід зазначити, що більшість авторів, які досліджували питання про жіночу логіку та її відмінність від «правильної» чоловічої, ототожнюють жінку з «матір'ю-природою», з пасивним началом, на їхню думку, вона «просто не має права на інтелект, на активне пізнання істини».

Прикладом нових лінгвістичних досліджень гендерної тематики є роботи німецьких учених, в яких порушуються питання про відмінності в мовній поведінці жінок і чоловіків, їхню природу й оцінку цих відмінностей. Психологи К. Оперман і Є. Вебер, говорячи про відмінності в комунікації, виходять з того, що і жінки, й чоловіки з самого початку переслідують у процесі спілкування різні цілі. У чоловіків мова йде переважно про інформацію, жінки ж при спілкуванні шукають акцентуації зв'язку, людської близькості [9]. Мовознавець С. Тромель-Плоц вважає, що жінки мають потребу в підтвердженні своїх особистих якостей і «безпеки» відносин у розмові. З цього випливає, що метою жіночого спілкування є досягнення узгодження та мінімізації відмінностей, тоді як чоловіки віддають перевагу «незалежності» в розмові [12, с. 108–118]. А. Лінке, М. Нассмауер і П. Портман аналізують відмінності чоловічої та жіночої комунікації з точки зору вибору лексики. На їхню думку, жінки уникають використання грубих слів і вживають у мовленні зменшено-пестливі

форми. Основна причина цього – різні сфери життєвого досвіду чоловіків і жінок, різна професійна лексика. Вчені аналізують також голос, вимову, інтонацію, окремо розглядають консенсусні та конфліктні орієнтації поведінки, зокрема кооперативний і керівний способи інтеракції (взаємовпливу) у жінок і «конфліктно» орієнтований спосіб спілкування з боку чоловіків. Дослідники вважають, що комунікативно орієнтована поведінка жінок виражається у спільності роботи команди, у підтримці групового внеску в дискусію. У чоловіків замість цього переважає висловлення власної позиції [6, с. 311–323].

Крім того, спільною для різних культур є менша формальність моногендерного спілкування, на відміну від кросгендерного. Більша невимушеність атмосфери спілкування між особами однієї статі (особливо чоловічої) – це широко відомий у практичній психології факт, який, зокрема, враховується при організації бесід та проведенні опитувань громадської думки. Бесіди між інтерв'юером та опитуваними чоловіками розкутіші, якщо в ролі інтерв'юера виступає чоловік; причому чоловіки-інтерв'юери частіше висловлюють бажання працювати з чоловіками, в той час як жінки охоче опитують представників обох статей.

Висновки. Отже, лінгвістичні гендерні дослідження доводять, що у комунікативній поведінці чоловіків і жінок існують реальні розбіжності, в основі яких лежать різні системи ціннісних орієнтацій, типові для певної культури і певного суспільства в певний час. Однак, ці відмінності у власне комунікативній поведінці та в мовленні дають можливість говорити лише про існування мовних стилів – чоловічого, якому приписують ознаки універсальності, та жіночого, який має ознаки частковості. При цьому треба розуміти, що це не завжди відповідає біологічній статі мовця: не всі чоловіки народжуються зі здатністю до універсалізму, і не всі жінки відзначені з народження властивістю часткового. Це створюється штучно. Але, оскільки суспільство активно прищеплює індивіду правила і стандарти поведінки чоловіків та жінок, необхідно знати їхні особливості й враховувати їх у процесі міжкультурного спілкування.

Список використаних джерел та літератури

1. Горошко Е. И. Особенности мужского и женского вербального поведения (психолінгвістический анализ) : дисс. ... канд. філол. наук : 10.02.04. / Елена Ивановна Горошко. – М., 1996. – 180 с.
2. Добролюжа Г. Світ української родини у прислів'ях та приказках з порівняльним компонентом [Електронний ресурс] / Галина Добролюжа. – Режим доступу : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/38241/28-Dobrolozha.pdf>.
3. Стернин И. А. Общение с мужчинами и женщинами / И. А. Стернин. – Воронеж, 2001. – 123 с.
4. Таннен Д. Ты меня не понимаешь! Почему женщины и мужчины не понимают друг друга / Дебора Таннен. Пер. с англ. – М. : Вече, Персей, АСТ, 1996. – 432 с. («Self-Help»)
5. Gilligan, C. (1982) In a Different Voice: Psychological Theory and Women's Development. Cambridge, MA: Harvard Univ. Press.
6. Linke A. Studienbuch Linguistik / A. Linke, M. Nussnaumer, P. R. Portmann. – Tybingen : Max Niemeyer Verlag, 1996. – 334 p.
7. Maltz, D. & Borker, R. (1982) A cultural approach to male-female miscommunication, in John Gumperz (ed.) Language and Social Identity. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 196–216.
8. Mulvaney B. Gender Differences in Communication: An Intercultural Experience [Електронний ресурс] / B. M. Mulvaney // Feminism and Women's Studies. – 1994. – Режим доступу до ресурсу: <http://feminism.eserver.org/gender/cyberspace/gender-differences.txt>.
9. Oppermann K., Weber E. Frauensprache Mannersprache – Die verschiedenen Kommunikationsstile von Mannern und Frauen. – Zurich : Orell Fussli, 1995. – 197 S.
10. Porter, R. E., Samovar L. A. (1985) Approaching Intercultural Communication. In Intercultural Communication: A Reader. 4th ed. Eds. Larry A. Samovar & Richard E. Porter. Belmont, CA: Wadsworth, pp. 15-30.

11. Three theories of language and gender [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://rheasandersonlanguage.blogspot.com/>.
12. Tromel-Plotz S. Frauensprache in unserer Welt der Manner. – Konstanz : Universitätsverlag, 1979. – 41 S.
13. Wood J. T. (1994) Gendered Lives: Communication, Gender, and Culture, Belmont, CA: Wadsworth, pp. 141-143

Ольга Константиновна Милютина,
кандидат педагогических наук,
доцент кафедры иностранных языков
и методики преподавания
Глуховского национального педагогического
университета имени Александра Довженко,
e-mail: mylutina@ukr.net

Наталья Владимировна Кадыкова,
ассистент кафедры иностранных языков
и методики преподавания
Глуховского национального педагогического
университета имени Александра Довженко,
e-mail: kadykovanata@gmail.com

Наталья Александровна Падалка,
студентка 25 А группы факультета филологии
и истории Глуховского национального
педагогического университета
имени Александра Довженко,
e-mail: natashapadalka97@ukr.net

ГЕНДЕРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ В ПРОЦЕССЕ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ

В статье анализируется кросс-гендерное общение с позиций межкультурной коммуникации. Доказано, что коммуникация играет главную роль в решении гендерных вопросов. Рассмотрены основные элементы межкультурной коммуникации. Определены и проанализированы основные черты коммуникативного поведения мужчин и женщин. Установлено, что различия в мировоззрении, вербальном и невербальном поведении мужчин и женщин свидетельствуют о том, что гендерная коммуникация является формой межкультурной коммуникации.

На примерах использования украинских и английских фразеологизмов показаны особенности коммуникативного поведения мужчин и женщин, типичных для определенной культуры и определенной общества.

Ключевые слова: гендер, женский стереотип, мужской стереотип, коммуникативное поведение, межкультурная коммуникация.

Olha Miliutina,
PhD, associate professor, assistant professor
of foreign languages and teaching methods chair
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National
Pedagogical University,
e-mail: mylutina@ukr.net

Nataliya Kadykova,
assistant of Foreign languages and teaching
methods chair of Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv
National Pedagogical University,
e-mail: kadykovanata@gmail.com

Nataliya Padalka,
Student, group 25A Philology
and History Department
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv
National Pedagogical University,
e-mail: natashapadalka97@ukr.net

GENDER SENSITIVE FEATURES IN THE PROCESS OF CROSS-CULTURAL COMMUNICATION

Introduction. *Gender research plays an important role in various areas of the humanities. The clarification of the gender roles in the development of culture, their symbolic and semiotic expression in philosophy, history, language, literature, and art makes it possible to identify new aspects of the development of society, to penetrate more deeply into the essence of the processes that take place. The significance of this issue helps to note that gender "dimension" provides an opportunity to perceive well-known facts and achievements differently, to interpret them considering gender differentiation,*

The purpose of the article is to analyze the verbal behavior of people belonging to different cultures, considering their gender peculiarities.

Methods. *Scientific methods applied at the research were determined by the logic and methodology of investigating gender peculiarities in the process of cross-cultural communication. Methods of linguistic observation and description, of complex analysis, of component analysis, of transformational analysis were used.*

Results. *The analyzed and generalized scientific materials give grounds for the conclusion that cross-gender communication is a form of intercultural communication. Men and women have differences in their worldview and styles of verbal and nonverbal communication. The feminist scientists prove that gender differences are being developed during early socialization of children when boys and girls are brought up mainly in different sociolinguistic subcultures. Man upbringing is focused on developing certain male qualities: strength, tolerance, independence, competitiveness, endurance, patience, self-control etc. Women are considered to be mild, emotional, communicative, complaisant, kind, gracious, respectful etc.*

Gender stereotypes are often observed in communication. They fix in the language the notions of maleness and femininity, and the associated behavior patterns of individuals. Gender stereotypes are illustrated with the English and Ukrainian phraseological units.

Originality. *The scientific novelty of the article is that cross-gender communication is qualified as a form of intercultural communication with basing on the works of the leading foreign experts in the field.*

Conclusion. *Linguistic gender studies prove that there are real differences in the communicative behavior of men and women, which are based on different systems of value orientations, typical of a certain culture and a certain society at a certain time. However, these differences in verbal communication testify about the existence of different linguistic styles - a universal male, and a partial female ones. But we must understand that this does not always correspond to the biological status of the speaker. This is created artificially. But, as society actively instills the individual rules and standards of men's and women's behavior, it is necessary to know their features and take them into account in the process of intercultural communication.*

References

1. Goroshko E. Y'. Osobennosty` muzhskogo y` zhenskogo verbal'nogo povedeny`ya

(psy`xoly`ngvy`sty`chesky`j`analy`z) : dy`ss. ... kand. fy`lol. nauk : 10.02.04. / Elena Y`vanovna Goroshko. – M., 1996. – 180 s.

2. Dobrol`ozha G. Svit ukrayins`koyi rody`ny` u pry`sliv'yax ta pry`kazkax z porivnyal`ny`m komponentom [Elektronny`j resurs] / Galy`na Dobrol`ozha. – Rezhym` dostupu : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/38241/28-Dobrolozha.pdf>

3. Sternyn`n Y`. A. Obshheny`e s muzhchy`namy` y` zhenshhy`namy` / Y`. A. Sternyn`. – Voronezh, 2001. – 123 s.

4. Tannen D. Ты меня не пону`маеш`! Pochemu zhenshhy`ny` y` muzhchy`ny` ne pony`mayut drug druga. / Debora Tannen. Per. s angl. – M. : Veche, Persej, ACT, 1996. – 432 s. («Self-Help»)

5. Gilligan, C. (1982) In a Different Voice: Psychological Theory and Women's Development. Cambridge, MA: Harvard Univ. Press.

6. Linke A. Studienbuch Linguistik / A. Linke, M. Nussnaumer, P. R. Portmann. – Tybingen : Max Niemeyer Verlag, 1996. – 334 p.

7. Maltz, D. & Borker, R. (1982) A cultural approach to male-female miscommunication, in John Gumperz (ed.) Language and Social Identity. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 196–216.

8. Mulvaney B. Gender Differences in Communication: An Intercultural Experience [Електронний ресурс] / B. M. Mulvaney // Feminism and Women's Studies. – 1994. – Режим доступу до ресурсу: <http://feminism.eserver.org/gender/cyberspace/gender-differences.txt>.

9. Oppermann K., Weber E. Frauensprache Mannersprache – Die verschiedenen Kommunikationsstile von Mannern und Frauen. – Zurich : Orell Fussli, 1995. – 197 S.

10. Porter, R. E., Samovar L. A. (1985) Approaching Intercultural Communication. In Intercultural Communication: A Reader. 4th ed. Eds. Larry A. Samovar & Richard E. Porter. Belmont, CA: Wadsworth, pp. 15-30.

11. Three theories of language and gender [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://rheasandersonlanguage.blogspot.com/>.

12. Tromel-Plotz S. Frauensprache in unserer Welt der Manner. – Konstanz : Universitatsverlag, 1979. – 41 S.

13. Wood J. T. (1994) Gendered Lives: Communication, Gender, and Culture, Belmont, CA: Wadsworth, pp. 141-143

Отримано редакцією 30.05.2017 р.

УДК: 373.5.017:82.0-93(477)

Наталія Валеріївна Гоголь,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови, літератури та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка,
e-mail: natashagogol75@gmail.com

ВИВЧЕННЯ РОМАНУ В. НЕСТАЙКА «ТОРЕАДОРИ З ВАСЮКІВКИ» НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У статті проаналізовано чинні програми та підручники з української літератури для учнів 6 класу, розглянуто особливості вивчення пригодницької літератури для дітей на матеріалі трилогії В. Нестайка «Тореадори з Васюківки», розкрито внесок письменника в розвиток української літератури для дітей, подано розгорнутий конспект уроку на тему «В. Нестайко «Тореадори з Васюківки». Пригодницький захопливий сюжет, мрія і дійсність, смішне, комічне, романтичне у творі»; представлено висновки та визначено перспективу наступних науково-методичних розробок, пов'язаних із вивченням пригодницької літератури